

Nis Jensen Ravns minder fra Sønderjyllands skæbneår

Af Sønderjysk Månedsskrift, 1. november 1963.

Nogle minder fra Sønderjyllands skæbneår. Af Nis Jensen Ravn, Sjølundgaard.

Jeg er født den 23. maj 1828 på Lyksgaard, Vejstrup Sogn (nu et af de otte sogne, dengang under Haderslev Amt). Min fader, Jørgen Jørgensen Ravn, er født 1803 i den fra Meiborgs "Gamle danske hjem" bekendte gamle plankegaard i Vejstruprød. Han var i en lang årrække sandemand (1) <!--[endif]-->, beklædte flere offentlige og kommunale hverv, var medstifter af den slesvigske forening, blev Dannebrogsmænd 1867 og døde 1878.

Jeg gik i sogneskolen til min konfirmation, men fik de nærmest forudgående år lidt privat undervisning i Christiansfeld. Efter konfirmationen arbejdede jeg for min fader, til jeg i efteråret 1846 tog til København for at læse til præliminæreksamen. Denne eksamen absolverede jeg i foråret 1847. Efter at jeg derpå en tid forberedte mig til at tage veterinæreksamen, bestemte jeg mig tillige til at læse til landmålereksamen.

Krigen kom imidlertid, og der var ingen rimelig udsigt til dens snarlige ophør. Under disse omstændigheder, især da jeg stærkt nærmede mig den værnepligtige alder, bestemte jeg mig til at opgive landmålingen, i det mindste indtil videre, for snarest mulig at kunne tage veterinæreksamen. Denne fik jeg også i efteråret 1850.

Ved krigen udbrud var næsten halvdelen af samtlige elever ved veterinærskolen fra hertugdømmerne eller fra selve Tyskland. De forlod nu alle – på mig og en anden nord-slesviger nær – veterinærstudiet og København for at træde i oprørets tjeneste.

En følge af krigen var, at der opstod mangel på dyrlæger i København. Det blev derfor overdraget mig allerede længe før eksamen at besørge skolens dyrlægepraksis i omtrent 1/3 af København.

1849 blev jeg af veterinærskolen sendt til Frederiksborg for som assistent at medvirke til undertrykkelse af den så farlige ondartede lungesyge hos kvæget, som ved smitte var bleven overført fra Sverige til gården Faurholm.

Da København truedes med kolera, og de fleste læger var i felten, blev der truffet den foranstaltning, at professor Sommer på universitetet holdt en række forelæsninger over koleraen og dens behandling. Heldigvis fik vi – hans tilhørere – ingen brug for den modtagne undervisning.

Om martsdagene i København i 1848 og de tre krigsår, hvorunder grundloven af 5. juni 1849 kom til verden, skal jeg ikke udtale mig videre. Dog må jeg bemærke: En løftelse, en begejstring, for ikke at sige en åndelig beruselse, havde grebet alle i den grad, at man nu næppe kan gøre sig rigtig nogen forestilling derom. Med udløbet af året 1848 blev sindene roligere, og livet gik igen sin jævne gang.

Man så dengang på næsten enhver slesviger, også de, der havde hjemme i den nordligste del, med mistænksomme øjne. Den mening var på den tid almindelig i København, også blandt de dannede, at når man overskred grænsen mellem Nørre- og Sønderjylland, så betrådte man et land, hvis befolkning var udansk for ikke at sige fjendtlighedsindtændt mod moderlandet.

Endnu skal der om den tid bemærkes, at hvad der dengang så stærkt optog og løftede sindene, var ikke så meget politisk frihed som det nationale spørgsmål. Vel glædede man sig over grundloven, men ordningen af forholdet ved vor sydgrænse, Slesvigs (også den tyske del) bevarelse for Danmark, var dog hovedsagen.

Efter overstået eksamen fik jeg ansættelse som dyrlæge ved 3. dragonregiment, der den tid havde stilling ved byen Slesvig. Efter krigen slutning fulgte jeg regimentet til Århus, hvor jeg forblev til foråret 1852, da jeg opgav stillingen som militær dyrlæge.

I efteråret 1852 kom jeg ved giftermål i besiddelse af en gård, Plankegaard i Sjølund. Ved tilkøb af flere hovedparceller, salg af udmarker, mægeanlæg osv. og ved opførelsen af ny tilsvarende bygninger, fik Sjølundgaard sit nuværende udseende. Den har et tilliggende af 280 tønder land, der er ansat til 25½ tdr. hartkorn.

I den slesvigske periode (til 1864) var jeg til forskellige tider sognefoged, kirkevæрге, lægdsmand m. v. Efter indførelsen af dansk lovgivning efter krigen 1864 blev jeg sognerådsformand (66-69), var skattekommissær ved gennemførelsen af de to ekstraordinære skattelove i 67 og 69 og er med nogle afbrydelser landvæsenskommissær siden 1866. Før krigen i 64 var jeg med til at oprette Haderslev Amts Skytteforening, og efter krigen med til at ordne den stedlige kreds af Vejle Amts Skytteforening.

I året 1861 foreslog jeg min gode ven, kammerherre C. Juhl i Hjerndrup ved Christiansfeld, at stifte Haderslev Amts Landboforening. Denne forening skulle naturligvis som alle sådanne foreninger have til mål en højere udvikling af landbruget, men ved siden heraf mente vi, at den kunne blive en støtte for de nationale interesser og

bidrage til at holde embedsvældet inden for nogenlunde rimelige grænser. Foreningen blev stiftet, men embedsmanden Laurids Skau og ikke Juhl blev formand. Nogle år efter krigen var jeg med til at stifte Kolding Herreds Landbrugsforening.

Da det blev bekendt, at Frederik den Syvende havde bestemt sig for at se den nyopbyggede store monumentale kirke i Tyrstrup ved Christiansfeld, kom nogle af egnens bønder på den tanke at benytte lejligheden til at indbyde kongen med gemalinde, Grevinde Danner, til en middag på Christiansfeld. Gemalinden ville man rigtignok helst have været fri for, men det lod sig jo ikke gøre. Indbydelsen blev modtaget, og middagen berammet til den 3. oktober 1863. Der var en stærk rift om pladser, uagtet kuverten ikke just var så ganske billig, nemlig omtrent 50 kr.

Kongens ankomst hilstes naturligvis med stor jubel, hvorimod grevinden måtte nøjes med en afdæmpet velkomsthilsen. Middagsdeltagerne samledes i en af hotellets sale, den finere part, de uniformerede og dekorerede for sig selv i et hjørne til højre for indgangsdøren, vi andre, bønderne, værterne, i det diagonalt modsatte hjørne. Han kastede et blik på gruppen til højre, men uden at sige et ord fortsatte han gangen til det sted, hvor vi stod. Han henvendte nogle venlige ord til os, hvorefter det meldtes, at der var anrettet.

Kongen tog grevinden ved hånden, og med kammerråd Juhl som fører begav man sig til spisesalen. Om nogen ceremoniel ordning var der ikke tale.

Efter at kongen med gemalinde og følge havde taget plads, anbragte vi andre os, hvor vi syntes bedst. Juhl talte for kongen, og P. Skau, Bukshave, for grevinden. Juhl udtalte bl. a.: "Deres majestæt kan være forvisset om, at vor danske følelse skal stå sin prøve, når det næste gang gælder, det være snart eller sent, når kongen kalder os til kamp for vort modersmål og det uafhængige Danmarks rige. Vi forstår os ikke på statskunst, og vor dom i politiske anliggender er nærmest en følelsessag, men hver gang det har heddet iblandt os, at der atter skulle gøres indrømmelser til udenlandske fordringer, da har det sitret i os, og ofte har vi ønsket, at kongen i tillid til Gud, den gode, retfærdige sag og det tro, danske folk ville sætte sit bestemte, uigenkaldelige "Nej" imod fremmed indblanding".

Efter at Skau havde talt for grevinden, rejste kongen sig, imponerende og majestætisk, som man jo husker ham fra flere lejligheder. Juhls tale havde åbenbart gjort et stærkt indtryk på ham. At referere hans tale, således at man tilnærmelsesvis får et totalindtryk af den, som den er holdt, ser jeg mig ikke i stand til. Kongen kunne lægge hele sin personlighed ind i talen på en måde, som ikke kan beskrives, og give antydninger, som godt kunne forstås, men ikke let gengives. Han takkede for indbydelsen, takkede for skålen, der var bleven udbragt for ham, strejfede let vor strid med Tyskland, var rørt over sine nordslesvigeres trofasthed og gav os tilhørere en fornemmelse af sin vemodsfulde grebethed ved tanken om en krigs forfærdelige rædsler.

Lidt senere udtalte kongen: "Når I holder så meget af mig, så må I absolut også holde af min kone, thi hun er en god kone. Kommer jeg i ondt vejr hjem fra en ridetur, så står hun altid parat med tørre strømper og andre bekvemmeligheder. Ja, I kan takke hende for, at jeg ikke allerede ligger med næsen i vejret." Der kom ved disse ord liv i forsamlingen. Grevinden blev blussende rød og vidste ikke – tilsyneladende – hvor hun skulle gøre af sig selv. Hun viste sig den aften som en fortryllende dame. Vi modtog hende med kulde, men hendes elskværdighed vandt så at sige alles hjerter. De tilstedeværende embedsmænd, amtmand W. W. Stockfleth, borgmester Emil Hammerich i Haderslev m. fl. syntes slet ikke at befinde sig vel, måske af flere grunde. I følget syntes man at krydre måltidet med småskænderier. Min sidemand ved bordet gik tabt af et par retter mad, thi før han fik rigtig begyndt, blev tallerkenen revet bort fra ham. Han glemte også at tage til sig af de gode vine, indtil den sidste ret, og da var det for silde.

Kongen talte plattysk og drak et glas med en med dannebrogskorsset hædret bonde, som han kendte fra Angel, og som nu var flyttet til en gård i nærheden af Christiansfeld. En anden af kongens personlige bekendte var Mads Jensen fra Fjelstrup. Han blev efter bordet grebet af kongen bagfra og rutschet rundt, så han skreg: "Lad være, Johannes!" Han troede, det var Johannes Kuhl. Kongen svarede: "Bliv ikke vred, min gode mand, De er jo en tyksak som jeg". Det var en god og fornøjelig middag, og den forløb uden spor af lyst til at slå sig løs eller skeje ud. Kongens blotte nærværelse var nok til at holde slige tendenser nede.

Han vandt, overalt, hvor han færdedes, folkets kærlighed. Denne omstændighed i forbindelse med en enestående personlighed og et ejendommeligt skarpt, stikkende blik, skulle nok bringe enhver til at passe på sig selv. Han kunne som ved denne lejlighed nok tillade sig en spøg, men havde ikke for skik, som der fortælles om hans forgænger på tronen, Frederik den Anden, at meddele sine omgivelser: "Nu er kongen hjemme", eller "Nu er kongen ikke hjemme".

Frederik den Syvende så den aften rigtig sund og stærk ud. Med den dampende merskummer satte han sig i vognen, beså illuminationen og kørte derpå til Haderslev for at indtage hos borgmesteren. Kun lidt anede vi, at vi havde set ham for sidste gang.

Den 15. november lukkede han, den sidste oldenborger, den mest afholdte af dem alle, sine øjne. Det var en tung gang den aften, da vi, kommunens afsendinge m. fl., fulgte hans lig fra Lyksborg til Flensborg, hvor det anbragtes om bord i "Dannebrog", som sejlede til København. Det var ruskvejr. Begfaklerne fyldte luften med deres os, og der ringedes med kirkeklokkerne. En uforglemmelig aften!

Det kan vel nok siges om Nordslesvig med større sandhed end om nogen dansk landsdel, at få har for meget og færre for lidt. Det var derfor naturligt, at titel- og rangsvæsen ikke fandt vej her uden for embedsmændenes kreds. Det vakte derfor en ikke ringe overraskelse, da Juhl i sin tid blev udnævnt til virkelig kammerråd. Denne udnævnelse var for øvrigt i sin gode, naturlige orden. Juhl var en statelig, dannet mand i besiddelse af en større gård og var folkets repræsentant i stænderforsamlingen som på en anden måde.

Befolkningen følte sig også hædret i hans person, men kunne dog ikke lade være med at gøre lidt løjer med udnævnelsen. I Hjerndrup boede to unge mænd, som begge hed Christian Juhl. De var også beslægtede. Den ene var den ovennævnte Juhl, som på grund af sin større ejendom blev kaldt "store Christian Juhl", mens den anden af hensyn til sin mindre gård blev kaldt "lille Christian Juhl". Ved en selskabelig sammenkomst vedtog beboerne med en påtaget højtidelighed, at eftersom kongen har udnævnt dig, store Christian Juhl, til virkelig kammerråd, så udnævner vi dig, lille Christian Juhl, til virkelig Christian Juhl.

For nutidens øjne ser det noget påfaldende ud, at Juhl ikke fik ridderkorset, men Frederik den Syvende personlig synes at have været noget sparsom med uddelingen af udvortes hædersbevisninger. Det var nok heller ikke under denne konge, at Carl Vogt efter at have overværet en forestilling i Det kgl. Theater, skal have udtalt, at han intet sted havde truffet så mange "udmærkede mænd" som i Danmark.

Tidsrummet 1854-60 var en guldalder for den sejrende nationalliberalisme og for den til samme sig sluttende bureaukratisme. De mange nye embedsmænd, som blev ansatte her, var hel hæderlige mænd og ikke uden dygtighed, men de var som oftest sig selv nok og i reglen ikke noget for befolkningen. Valdemar Sejrs lov gjaldt endnu i Sønderjylland, men det kommer som bekendt ikke så meget an på, hvad der er skrevet i en lov som på, hvordan den udføres. Administrationen var almægtig, og regerings-systemet mindede om den grå middelalder.

Folket gik sejrberuset ud af krigen. Det var ikke langt fra at tro, at det havde besejret to stormagter. Løsenet var: "Danmark til Ejderen!" og Gud nåde den, der havde en anden mening. Snart trak der imidlertid tunge uvejrsskyer op, der skulle blive skæbnesvangre for os, men der gjordes og kunne vel intet gøres for at få dem til at drive over. Et heldigere valg af embedsmænd og et andet regeringsystem havde sikkert vundet eller i det mindste mildnet bitterheden hos den tyske befolkning. Var hertugen af Augustenborg tillige med nogle andre godser gået over på danske hænder, kunne man måske nok have fået et flertal i stænderforsamlingen, især da en af førerne for oppositionen, som det er blevet påstået, kunne have været vundet.

Intet af dette skete, og enden blev tabet af de tre hertugdømmer. Hele skylden herfor har man villet kaste over på nationalliberalismen, og heri har man vel en del ret, men sandheden er dog den, at vi simpelthen alle på den tid var mere eller mindre nationalliberale og holdt fast på Ejdergrænsen, så ansvaret ikke udelukkende skal lægges på enkelte.

Det er ikke nogen let sag at gå fra én lovgivning til en anden. En sådan forandring medfører uro, usikkerhed og forstyrrelse på mange områder. Dette fik de otte sogne også at føle. I den højere administration syntes det at stå småt til med kendskab til den slesvigske lovgivning, hvorfor man var tilbøjelig til at lægge sagen hen. De otte sognes stilling under denne mellemtilstand mindede om de katolske sjæles ophold i skærsilden. Befolkningen førte sine bedste kræfter i ilden. Ved valgene til sognerådene sås kun på dygtighed.

I herredsfoged Willemoes og Amtsforvalter Holgersen havde vi fået to helt udmærkede, flinke og dygtige embedsmænd. Amtmanden, gamle konferentsråd Dahl, så med venlige øjne på de otte sogne, "Lapjylland", som var bleven underlagt Vejle Amt. Han, som med provsten dannede det såkaldte kirkevisitatorium, hvis forretninger ligner stiftsøvrighedens, men hvis magt var langt større, kom gerne herved. Ved en sådan lejlighed ytrede han: "Her er en amtmand da noget". Indenrigsminister Estrup stillede sig også venlig over for de otte sogne.

På den tid skrev jeg en del i bladene, navnlig i "Fædrelandet". Hr. C. Ploug har altid interesseret sig for, hvad der foregik herovre, og han havde ved sit blad en meget stor indflydelse. Da således mange landbosager,

udstyknings m. m. i flere år blev liggende uekspederet i ministeriet, var en påtale i "Fædrelandet" tilstrækkelig til, at disse andragender straks kom tilbage, og så vidt jeg husker, alle bevilgede.

Preusserne sprængte, som det vil erindres, mindestøtten på Skamlingsbanken. I "Fædrelandet", hvor jeg omtalte denne begivenhed, gjorde jeg opmærksom på, at den godt kunne genrejses. De skrammer, den havde fået i faldet, ville i grunden slet ikke klæde den ilde. Jeg foreslog ikke nogen indsamling, men desuagtet strømmede der straks fra flere steder i landet penge ind til "Fædrelandet"s kontor til dens genoprejsning. Udvalget for oprettelsen af nationale mindesmærker, der nok havde fået lidt penge tilovers, tog sig imidlertid af sagen. Og støtten står der nu, og - som en østerrigsk officer udtrykte sig - også som et mindesmærke for preussisk overmod.

På omtrent samme tid skrev jeg flere artikler til fordel for valgmenighedsloven og havde et ikke ringe personligt agitationsarbejde herhjemme kontra præsteskabets aktion og adresser mod loven.

Man havde alt i lang tid haft en formodning om, at Slesvig betalte for høje skatter i forhold til de andre landsdele i monarkiet. Regeringen havde også sin opmærksomhed henvendt på denne sag, men så kom krigen. Ved skyldsætningen af jorderne i de otte sogne forandredes intet i det bestående. Man gik ud fra, at en del af de ejendommene påhvilende skatter var af privat oprindelse eller en del af købesummen, hvormed de i sin tid var bleven betalte. Heri har man dog vist nok taget fejl. På den anden side grænsen har beboerne i hvert fald protesteret mod en sådan opfattelse og har for deres vedkommende anlagt retssag, som de har vundet ved de preussiske domstole.

Imidlertid, de otte sogne priser sig lykkelige ved at være blevne ved moderlandet. Sammenlign dem med otte sogne syd for grænsen, og man vil forbavses over, hvor højt hine står over disse.

Som medlem af Landstinget 1870-78 var min partistilling nærmest mellempartiet (Venstre Centrum).

Sjølundgaard, den 13. januar 1892.

Nis Jensen Ravn.

(† 26/11 1892)

Ovenstående skildring af begivenheder fra midten af 1800-tallet er overladt Sønderjysk Månedsskrift af forfatterens oldebarn, fru gårdejer Nis Callesen, Lerskov, Øster Løgum Sogn. En slægtning til mormors bror Johannes Ravn.

Nis er farfar til Anna Elisabeth Helene Ravn ("Litten") og ejede Sjølundgaard fra 1852.

I forhold til Thomas er han ane nummer 60. Med andre ord Thomas' tip-tip oldefar.